

What's for dessert this Shabbos?

But what about melting the ice cream?

כלי ראשון

(1) תלמוד בבלי מסכת שבת דף לח עמוד ב
משנה. אין נותנין ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל

(2) תלמוד בבלי מסכת שבת דף לח עמוד ב
גמרא. איבעיא להו: גלגל מאי? - אמר רב יוסף: גלגל - חייב חטאת. אמר מר בריה דרבינא: אף אנן נמי תנינא:
דף לט עמוד א
כל שבא בחמין מלפני השבת - שורין אותו בחמין בשבת, וכל שלא בא בחמין מלפני השבת - מדיחין אותו בחמין בשבת,
חוץ מן המליח ישן וקוליים האיספנין שהדחתן זו היא גמר מלאכתן. - שמע מינה.

(3) חידושי הר"ן מסכת שבת דף לח עמוד ב
גמרא איבעיא להו גלגל מאי. פי' מבעיא לי' במבשל בתולדות האור אי איכא איסורא דאורייתא או לא ואסיקנא דגלגל
חייב חטאת:

רמב"ם למד כהר"ן

(4) תלמוד בבלי מסכת שבת דף מב עמוד א
משנה. האילפס והקדרה שהעבירן מרותחין - לא יתן לתוכן תבלין, אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי. רבי
יהודה אומר: לכל הוא נותן, חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר.

(5) משנה מסכת מעשרות פרק א משנה ז
היין משיקפה אף על פי שקפה קולט מן הגת העליונה ומן הצנור ושותה השמן משיירד לעוקה אף על פי שירד נוטל מן
העקל ומבין הממל ומבין הפצים ונותן לחמטה ולתמחוי אבל לא יתן לקדרה וללפס כשהן רותחין רבי יהודה אומר לכל
הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר:

משנה מעשרות מח' אי כלי ראשון מבשל ת"ק מבשל ר' יהודה אין מבשל בלא דברים חריפים

(6) תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת מעשרות פרק א הלכה ד
רבי יצחק בר גופתא בעי קומי רבי מנא עשה כן בשבת חייב משום מבשל עשה כן בבשר וחלב חייב משום מבשל. אמר
ליה כיי דאמר רבי זעירא איזו חלוט ברור כל שהאור מהלך תחתיו וכא איזו תבשיל ברור כל שהאור מהלך תחתיו.

מסקנת הירושלמי לא מיקרי בישול מדאורייתא א"כ יש אור תחת הקדירה

(7) חידושי הרמב"ן מסכת עבודה זרה דף עד עמוד ב
ופירושו ברור שר' יצחק בר גופנא בעי בכלי ראשון נמי דהיינו באלפס וקדירה שהעבירן מרותחין דמתני' אם עבר ועשה
כן חייב הוא משום מבשל או לא, ופשט ליה שהוא פטור אבל אסור שאין בישול ברור אלא באור מהלך תחתיו, וכך אמרו
שם בירושלמי מה בין כלי ראשון מה בין כלי שני אמר ר' יוסי כאן היד שולטת בו כאן אין היד שולטת בו א"ר יונה כאן
וכאן אין היד שולטת בו אלא עשו הרחק לכלי ראשון ולא עשו הרחק לכלי שני, ש"מ הרחקה מדבריהם הוא.
ואף על פי שריבה הכתוב אפי' עירו גבי קדשים, התם משום בלוע הוא, שאפי' אתה עושה עירו ככלי ראשון לבשל
תבלין שניתנין לתוכו מ"מ מה שעירה מכלי ראשון לכלי שני לא נתבשל בשני כלל, אלא דרבי רחמנא בלוע בלא בישול
כדאיתא בפ' דם חטאת, למדנו לדברי הכל שאין בישול גמור אלא באור מהלך תחתיו,

רמב"ן (עו"ז) הל' כירושלמי, אין איסור בישול דאורייתא בכלי ראשון, רק מדרבנן

(8) חידושי הר"ן מסכת שבת דף מב עמוד ב
ואדרבה התם משמע דמסקנא (לירושלמי) [דירושלמי] הכי הוא שאין עירו דכלי ראשון מבשל דאמר התם מהו לערות
עם הקלוח אמר רבי זעירא בריה דר' הלל מחלוקת דרבי יונה ודרבי יוסי רבי יצחק בר גופתא בעא קומי רבי מונה עשה
כן בשבת חייב משום מבשל עשה כן בבשר בחלב חייב משום מבשל אמר ליה הא דאמר רבי זעירא איזהו חלוט ברור כל
שהאור מהלך תחתיו ע"כ אלמא לא סבירא להו לפי מערבא דעירו דכלי ראשון מבשל אדרבה מקילי טפי מגמרא דילן
דלדידהו לית להו בשול אלא כשהאור מהלך תחתיו

ר"ן בבלי חולק על הירושלמי, כ"ר אסור מדאורייתא (לא פירש לנו איזה איפה הבבלי חולק

(9) פרי חדש י"ד סי' ס"ח סעיף קטן י"ח
והנה בש"ס דילן איתא דכלי ראשון מבשל וסתם כלי ראשון מייירי נמי אף לאחר שהעבירוהו מעל האור.... וכן מוכח
מהא דאמרינן בריש פרק כל הבשר דאין מעלין את הבשר עם הגבינה על השולחן גזרה שמא יעלה באילפס ראשון אלמא
דאף לאחר שהעבירוהו מעל האור מחייב משום מבשל בשר בחלב הפך שיטת הירושלמי וכן מבואר בדברי הר"ן דפרק
כירה ובדברי הטור אורח חיים סי' תנ"ג וכן עיקר
הבבלי בחולין הוא מקור לדברי הר"ן, אסור להעלות בשר וגבינה על שולחן אחד- גזירה שיבשל יחד בתוך הכ"ר

10) ערוך השולחן יורה דעה סימן סח סעיף כד

וכן מבואר בדברי הרמב"ם דמשנה זו היא מהשבותים ולא מאיסורי תורה שהרי כל דיני אפייה ובישול כתב הרמב"ם בפ"ט משבת ואלו משנה זו כתבה בין השבותים בפכ"ב דין ו' ע"ש ולפ"ז ס"ל לר"ת דגם בכלי ראשון אינו מתבשל יותר מכדי קליפה ולפ"ז שפיר קאמר הטור דלדעת ר"ת הוה עירווי ככלי ראשון ומיהו די לו בקליפה משום דכלי ראשון עצמו ג"כ אינו מבשל יותר מכדי קליפה [עי' ש"ך סי' ק"ה סק"ה והעיקר כדבריו ע"ש ודו"ק]:

ערוך השולחן דייק דס"ל להרמב"ם דבישול בכלי ראשון אסור רק מדרבנן דהביא הדין בין השבותים פ' כ"ב ס"ל דהרא"י מגלגול ביצה הוא רק בקלי הבישול

11) ביאור הגר"א יורה דעה סימן קה ס"ק יג

ואמר כלי ראשון ר"ל אפילו אינה על האור כמ"ש בשבת שם האלפס כו' המיחם שפינהו כו' וכמה מקומות שם ואף על גב שבירושלמי הנ"ל אמרו כל שהאור מהלך תחתיו ר"ל בכלי שהיה האור מהלך תחתיו (דלא כהרמב"ן בסוף ע"ז שנדחק בפ' הירושלמי) וכן בחולין ק"ד ב' שמא יעלה באלפס ראשון:

גר"א אפי' הירושלמי ס"ל דבישול בכ"ר דאורייתא, כוונתו **כלי שהי'** אש תחתיו חייב משום בישול

ר"ן גר"א כ"ר דאורייתא
רמב"ם רמב"ן כ"ר דרבנן

כלי שני

12) תלמוד בבלי מסכת שבת דף מ עמוד ב

אמר רבי יצחק בר אבדימי: פעם אחת נכנסתי אחר רבי לבית המרחץ ובקשתי להניח לו פך של שמן באמבטי, ואמר לי: טול בכלי שני ותן. שמע מינה תלת, שמע מינה: שמן יש בו משום בשול, ושמע מינה: כלי שני אינו מבשל

13) תוספות מסכת שבת דף מ עמוד ב

ושמע מינה כלי שני אינו מבשל - תימה מאי שנא כלי שני מכלי ראשון דאי יד סולדת אפי' כלי שני נמי ואי אין יד סולדת אפילו כלי ראשון נמי אינו מבשל ויש לומר לפי שכלי ראשון מתוך שעמד על האור דופנותיו חמין ומחזיק חומו זמן מרובה ולכך נתנו בו שיעור דכל זמן שהיד סולדת בו אסור אבל כלי שני אף על גב דיד סולדת בו מותר שאין דופנותיו חמין והולך ומתקרר.

14) תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת מעשרות פרק א הלכה ד

הכל מודים בכלי שני שהוא מותר. מה בין כלי ראשון מה בין כלי שני. אמר רבי יוסי בי רבי בון כאן היד שולטת וכאן אין היד שולטת. אמר רבי יונה כאן וכאן אין היד שולטת אלא עשו הרחקה לכלי ראשון ולא עשו הרחקה לכלי שני. ירושלמי מה בין כ"ר לכ"ש? כאן וכאן דאין היד שולטת, אלא עשו הרחקה לכלי ראשון ולא עשו הרחקה לכלי שני

קרבן העדה אין היד שולטת פי' יד סולדת ירושלמי לשיטתו כ"ר רק איסור דרבנן אטו כ"ר על האש (דלא כהגר"א)

15) ים של שלמה מסכת חולין פרק ח סימן עא

אבל חום האש, כל זמן שאין היד סולדת, אפילו בכלי ראשון ועומד על האש אין בו כח להבליע כלל, וגם אינו בולע, אלא דמסתפינא להקל בכלי ראשון שעומד על האש, כל זמן שהוא חם, אפי' אין היד סולדת בו, ראוי לאסור, דעשו הרחקה לכלי ראשון, כדאיתא בירושלמי (שבת פ"ג ה"ד) ים של שלמה אין היד שולטת פי' אין יד סולדת הרחקה בכ"ר הוא שעומד על האש אף שעדיין אין יכול לבשל

16) מגן אברהם סימן שיח ס"ק כח

כח (פמ"ג) (מחה"ש) כ"ז שהי"ס"ב - ונ"ל דאם אין הי"ס"ב שרי אף על גב דלענין איסור והיתר יש אוסרין וכמ"ש בת"ח כלל נ"ז היינו משום דמבליע ומפליט וגם יש אוסרין אפי' בכ"ש אבל לכ"ע אינו מבשל מיהו בירושלמי איתא דעשו הרחקה לכ"ר אפי' אין הי"ס"ב וכ"כ בתשב"ץ ועב"ד רס"י צ"ד בט"ז בשם רש"ל: מ"א (שי"ח כ"ח) כמהרש"ל כ"ר אסור אף שאין יס"ב

17) ש"ך יורה דעה סימן קה ס"ק ה

וכל חום היינו דוקא כשהיד סולדת בו אבל אין היד סולדת בו אפי' הוא כלי ראשון שעומד על האש אינו אוסר כלל וכ"פ הפוסקים ראשונים ואחרונים בדוכתי טובי וכ"כ מהרש"ל פכ"ה סימן ע"א אלא שאח"כ כתב אלא דמסתפינא להקל בכלי ראשון שעומד על האש כל זמן שהוא חם אפי' אין היד סולדת בו דעשו הרחקה לכלי ראשון כדאיתא בירושלמי כו' ולא ידתי לסוף דעתו דהרי בירושלמי פרק כירה איתא דעשו הרחקה לכלי ראשון שאין היד שולטת בו והיינו שאין להיד שליטה בו דהיינו היד סולדת בו אבל כשהיד שולטת בו מוכח התם בירושלמי להדיא דשרי לכ"ע ש"ך (יר"ד) פירוש המילים "אין שולטת" הוא יד סולדת שאין היד יכול לשלוט א"א לומר כמהרש"ל

18) פתחי תשובה יורה דעה סימן קה ס"ק ו

(ו) כלי ראשון שהיד סולדת בו - עי' ש"ך סק"ה שחולק על מהרש"ל שמחמיר אף שאין היד סולדת בו ועי' בתשובת ב"י סימן ק' שפסק כדעת מהרש"ל משום דבירושלמי משמע כוותיה דאי כפירוש הש"ך בדברי הירושלמי קשה הא מדינא הכי הוא ולא משום הרחקה ובעל ש"ך בעצמו הודה לו ע"ש פתחי תשובה מכח קושיא מאי גזירה איכה בכ"ר יס"ב, פסק כמהרש"ל, הודה הש"ך

19) ביאור הגר"א אורח חיים סימן שיח סעיף ט

כ"ז שהיד. דאם אין היד סולדת אין בו משום בישול כמ"ש מ' ב' וע"ש תוס' ד"ה וש"מ כו' וז"ש כאן בכל הסי' יד סולדת ואפילו בתוך הכירה ותנור מותר אם אין יד סולדת בו כמ"ש בס"י רנג וכ"ה בירושלמי ר"פ כירה בתנור ע"ש. ומ"ש מ"א בס"ק כח בשם הירושלמי להיפך לא דק שכן איתא שם פ"ג סוף הלכה ב' ר' זעירא בשם רב יהודא מותר להפשיר במקום שהיד שולטת ואסור להפשיר במקום שאין היד שולטת במקום שאין היד שולטת עד איכן עד שיהא נותן ידו לתוכה והיא נכזית הכל מודים בכלי שני שהוא מותר מה בין כלי ראשון לכלי שני א"ר יוסי כאן היד שולטת וכאן אין היד שולטת א"ר יונה כאן וכאן אין היד שולטת אלא עשו הרחקה לכלי ראשון ולא עשו הרחקה לכלי שני ור"ל ואף על גב שבכלי ראשון שנותן רק להפשיר מ"מ עשו הרחקה כדי שלא יתן שם עד שיחם כמ"ש הרא"ש בפ"ג ס"י ובר"ן ומ"מ וקורא הירוש' אין היד שולטת מ"ש בגמ' יד סולדת בו:

גר"א א"א לפרש "אין יד שולטת" אין יד סולדת, על הקושיא מאי גזירה איכה בכ"ר יס"ב ת' שהניח שם רק להפשיר, הגזירה הוא שמא ישכח שם ויתבשל- גזירת הפשר

כ"ר יס"ב על האש ר"ן קרבן העדה- לדין (בבלי) איסור דאורייתא רמב"ם רמב"ן איסור מדרבנן
כ"ר אין יס"ב על האש מ"א, מהרש"ל, ערוך-אסור מדרבנן רוב ראשונים אין שום איסור מדין בישול (מחזי כמבשל)
כ"ש מותר ואין אפי' איסור מדרבנן (חוץ מקלי הבישול-נראה לקמן, או מחזי כמבשל)

ערוי כ"ר

(20) תלמוד בבלי מסכת שבת דף מב עמוד א
משנה. האילפס והקדרה שהעבירן מרותחין - לא יתן לתוכן תבלין, אבל נותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי. רבי יהודה אומר: לכל הוא נותן, חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר.

(21) תוספות מסכת שבת דף מב עמוד ב
אבל נותן הוא לתוך הקערה כו' - מהכא ליכא למידק דעירווי ככלי שני מדקתני לא יתן לתוכה תבלין ולא אשמעינן רבותא אפילו שלא יערה על הקערה שתבלין בתוכה דאדרבה דוק מסיפא דקתני אבל נותן הוא לתוך הקערה ולא קתני מערה על הקערה שתבלין בתוכה

(22) תלמוד בבלי מסכת זבחים דף צה עמוד ב
מתני'. אחד שבישל בו ואחד שעירה לתוכה רותח, אחד קדשי הקדשים ואחד קדשים קלים - טעונין מריקה ושטיפה; ר"ש אומר: קדשים קלים אין טעונין מריקה ושטיפה.

(23) תלמוד בבלי מסכת זבחים דף צה עמוד ב
בעי רמי בר חמא: תלאו באויר תנור, מהו? אבישול ובילוע הוא דקפיד רחמנא, או דילמא אבישול בלא בילוע? אמר רבא, ת"ש: אחד שבישל בו ואחד שעירה לתוכו רותח. **בלוע בלא בישול** לא קמיבעיא לן, כי קמיבעיא לן - בישול בלא בילוע, מאי

(24) תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת מעשרות פרק א הלכה ד
מהו ליתן תבלין מלמטן ולערות עליהן מלמעלן. רבי יונה אמר אסור ועירווי ככלי ראשון הוא. חייליה דרבי יונה מן הדא אחד שבישל בו ואחד שעירה לתוכו רותח וכא הוא אמר הכין. א"ר יוסי תמן כלי חרס בולע תבלין אינן מתבשלין. התיב רבי יוסי בי רבי בון והתני אף בכלי נחושת כן אית לך מימר כלי נחושת בולע

ירושלמי ר' יונה ערוי כ"ר מבשל, ר' יוסי אין ערוי כ"ר מבשל, מסקנא אין בישול אלא בכלי שהולך תחתין האש ר' יונה מסתמא אסור רק מדרבנן

(25) תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת מעשרות פרק א הלכה ד
רבי יצחק בר גופתא בעי קומי רבי מנא עשה כן בשבת חייב משום מבשל עשה כן בבשר וחלב חייב משום מבשל. אמר ליה כיי דאמר רבי זעירא איזו חלוט ברור כל שהאור מהלך תחתיו וכא איזו תבשיל ברור כל שהאור מהלך תחתיו.

(26) תוספות מסכת זבחים דף צה עמוד ב
עירה לתוכו רותח מנין ת"ל אשר תבושל בו ישבר - מכאן מדקדק ר"ת דעירווי ככלי ראשון מדחשיב כמבושל ונראה דאדרבה קשה מכאן דהא קרי ליה בסמוך בלוע בלא בישול מיהו י"ל דחשיב ליה בלוע בלא בישול לפי שאינו מתבשל מחמת הכלי דבכלי אחר נתבשל ורבינו שמואל היה מדקדק דעירווי ככלי שני מהא דתנן בפרק כירה (שבת דף מב:): האילפס והקדרה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין דמשמע הא לערות מהם על התבלין שרי

(27) תוספות מסכת שבת דף מב עמוד ב
ונראה דעירווי לא הוי ככלי ראשון ולא ככלי שני אלא מבשל כדי קליפה דהא קי"ל כשמואל דאמר תתאה גבר דתניא כוותיה בכיצד צולין (פסחים עו.) ומ"מ מבשל כדי קליפה דאמר התם תניא כוותיה דשמואל חם לתוך צונן או צונן לתוך צונן מדיח ופריך חם לתוך צונן אדמיקר ליה בלע אלא אימא חם לתוך צונן קולף צונן לתוך צונן מדיח

(28) תוספות מסכת עבודה זרה דף עד עמוד ב
דרש רבא נעוה ארתחו - פירוש הגעילו הגתיות הגדולים מכאן אומר ר"ת דעירווי ככלי ראשון מדאמר הכא דעל ידי עירווי מפליט היין הבלוע בגת דעל כרחק ע"י עירווי קאמר הכא שהרי הגת גדולה וכבידה שאין יכולין לתתה לתוך יורה מרותחת כדי להגעילה אלא ע"כ על ידי עירווי קאמר והשתא כיון דהוה ככלי ראשון אם כן הני כלים שנאסרו ע"י כלי ראשון סגי להו בהגעלה ע"י עירווי אבל רשב"ם חולק על ר"ת ואומר דעירווי ככלי שני הוא לגמרי והא דמשמע הכא דגת סגי לה בעירווי שאני יין נסך דתשמישו ע"י צונן ועיקר דברי רשב"ם ור"ת במסכת שבת פרק כירה (דף מב. ושם) האילפס והקדרה שהעבירן מרותחין ושם האריכו ומסקנא דמילתא פי' רבינו ברוך דמילתא דעירווי תליא בפלוגתא דרב ושמואל דפ' כיצד צולין בפסחים (דף עו.) דפליגי אי תתאה גבר אי עילאה גבר וקיימא לן כמאן דאמר תתאה גבר מיהו גם עילאה מבשל ומבליע כדי קליפה דאדמיקר ליה בלע כדאמרין פ' כיצד צולין הלכך עירווי אינו לא ככלי ראשון ולא ככלי שני לגמרי אלא מבשל ומבליע הוא כדי קליפה ולא יותר

תוס' ע"ז גתות העכו"ם העגלה ע"י ערוי- א"א להשים בקדירה מחמת גודל
ר"ת ראי' ערוי כ"ר מבשל
רשב"ם אין ראי' תשמיש אותם כלים רק ע"י ערוי
רבינו ברוך מבשל כדי קליפה

29) תוספות מסכת זבחים דף צו עמוד א

כיון דקיימא לן כשמואל דאמר תתאה גבר ואינו מבשל אלא כדי קליפה ואם היינו מפרשים דעירו ככלי ראשון לגמרי ומבשל יותר מכדי קליפה ומאי דאמר שמואל דאינו מבשל אלא בכדי קליפה זה דוקא בשני דברים יבשים שנוגעין זה בזה ואפילו בדבר לח כגון נטף מרוטבו על הסולת שאותו רוטב אינו כמו עירו שהרי נפסקה אבל עירו שאין כח הכלי ראשון נפסק מבשל לגמרי
תוס' זבחים אפי' לר"ת אם נפסק הקילוח מבשל רק כדי קליפה

30) שולחן ערוך יורה דעה הלכות דם סימן סח סעיף י

אין מולגין גדיים וטלאים ועופות בכלי ראשון אלא אם כן ניקר את החלב ומלחם. וכן לא יערה עליהם מכלי ראשון. ואם עירה, די בקליפת העור. ואם ראש העוף למעלה כשמערה עליו, אין צריך קליפה.
הגה: ולא מקרי עירו אלא כשלא פסק הקלוח מכלי הראשון כשנגע למטה. אבל אם פסק כבר לא מקרי עירו. ואינו אוסר (ר"ן) ושאר פוסקים וע"ל סימן ק"ה סק"ד.

ש"ע י"ד מליגה מתי שכל החלבים מחוברין- אם נתן כל חתיכה בכ"ר או עירה מכ"ר עליו אסור רמ"א אסור רק בעירו מכ"ר בלא נפסק הקילוח

31) שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שיח סעיף ט

כלי ראשון (פי' הכלי שמשתמש בו על האש) אפילו לאחר שהעבירו מעל האש מבשל, כל זמן שהיד סולדת בו. לפיכך אסור ליתן לתוכו תבלין, אבל מלח מותר ליתן לתוכו כיון שהעבירו מעל האש, דצריכא מלחא בישולא כבשרא דתורא. ויש מי שאוסר לתת לתוך כלי זה בשר מלוח, אפילו הוא של שור.
הגה: ונ"ל דבלא מלוח נמי אסור, אלא דנקט מלוח דבלאו הכי אסור משום דם שבו. ויש אוסרים לתת מלח אפילו בכלי שני כל זמן שהיד סולדת בו; והמחמיר תע"ב (תוספות ומרדכי פרק כירה). ואם עבר ונתן מלח, אפילו בכלי ראשון אפילו הוא על האש שעבד איסורא, מותר המאכל דהמלח בטל ע"ג המאכל. (ב"י בשם שבולי הלקט).

32) משנה ברורה סימן שיח ס"ק סה

(סה) לתוכו תבלין - אבל בכלי שני מותר לתת תבלין אפי' יד סולדת בו דאין מתבשל שם ואם מונח בכלי שני דבר גוש שהיד סולדת בו יש ליזהר בזה [צ] דיש פוסקים שסוברין דדבר גוש כ"ז שהיס"ב דינו ככלי ראשון:

33) שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שיח סעיף י

אסור ליתן תבלין בקערה ולערות עליהן מכלי ראשון.

34) משנה ברורה סימן שיח ס"ק עד

(עד) מכלי ראשון - דאף דתבלין אין מתבשל בכ"ש וכנ"ל מ"מ העירו מכ"ר קי"ל דהוא מבשל כדי קליפה [קא] ואפי' בדיעבד אסור אם עירה להדיא עליהן שלא נפסק הקילוח:

קלי הבישול

35) תלמוד בבלי מסכת שבת דף קמה עמוד ב

משנה. כל שבא בחמין מערב שבת - שורין אותו בחמין בשבת. וכל שלא בא בחמין מערב שבת - מדיחין אותו בחמין בשבת. חוץ מן המליח הישן (ודגים מלוחין קטנים) וקוליים האיספנין, שהדחתן זו היא גמר מלאכתן.

36) שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שיח

ואם הוא דבר יבש שלא נתבשל מלפני השבת, אין שורין אותו בחמין בשבת אבל מדיחים אותו בחמין בשבת, חוץ מן המליח הישן ומן הדג שנקרא קוליים האיספנין שאינם צריכים בישול אלא מעט והדחתן היא גמר מלאכתן.

37) משנה ברורה סימן שיח

(לו) חוץ מן המליח הישן - דג מלוח של שנה שעברה וקוליים האיספנין הוא שם דג שאוכלין אותו מחמת מלחו ע"י הדחה בחמין וע"כ אפילו הדחה נמי לא שזהו גמר מלאכתן והוי בישול ואיתא בגמרא דאם הדיחין בחמין חייב חטאת [נא] והנה כמה אחרונים כתבו דטבע של אלו הדברים שאין יכולין לאכול כ"ז שלא הודח בחמין וע"כ הדחה שלהן חשיבא בישול דמשוי לה אוכל וה"ה [נב] שאר דבר מלוח כיוצא בזה שאין יכולין לאכול כלל בלי הדחה אבל דברים שיכולין לאכול ע"י הדחת מים צוננים אין איסור להדיחין בחמין מכלי שני ולפ"ז דג מלוח שבמקומנו שנקרא הערינ"ג שיכולין לאכול ע"י הדחת צוננים ולפעמים אף בלי הדחה מותר להדיחו אף במים חמין ומהט"ז משמע דיש ליזהר שלא להדיחו בחמין וכן כתב בספר שלחן עצי שטים ובה"א וכן נכון לנהוג למעשה ועיין בה"ל:

(לז) והדחתו וכו' - ר"ל בחמין אבל בצונן מותר להדיחו ואף לשרותו ואפילו בדבר שע"י שריה בצונן נעשה ראוי לאכילה שכל דבר שאינו אוכל מותר לעשותו אוכל בשבת כמ"ש בסימן שכ"ד:

דבר גוש

38) שולחן ערוך יורה דעה הלכות תערובות סימן קה סעיף ג
(ח) נפל איסור חם לתוך היתר חם דכלי ראשון, או אפילו איסור צונן לתוך היתר חם, ו טז] הכל אסור דתתאה גבר על העליון ומחממו עד שמפליט בתחתון. ואין צריך לומר דהיתר צונן לתוך איסור חם, שהכל אסור. אבל אם העליון חם והתחתון צונן, אינו אוסר ח) אלא יא' כדי קליפה, אפילו אם העליון החם איסור.
הגה: יז] וכל זה לא מייירי אלא בחום כלי ראשון. כגון מיד שסעירו מן האש מניחו עם הסיתר. ז אכל אס כצר מונח בכלי שני, ואחר כך מניח הסיתר אכלו או עליו, אינו אוסר כלל. ט) דכלי שני אינו אוסר, כמו שנתבאר

39) ש"ך יורה דעה סימן קה ס"ק ח

ח (פמ"ג) אם שניהם חמים מחום כלי ראשון כו' - ודעת מהרש"ל באו"ש ובספרו פכ"ה סי' ע"א דבדבר גוש כגון חתיכת בשר או דג או אורז או דוחן דמערין חם מן הקדרה אם היד סולדת בו דינו לעולם ככלי ראשון ואין בידי להכריע רק נ"ל כיון דהתוס' פרק כירה כתבו הטעם לחלק בין כלי ראשון לכלי שני דכלי ראשון כיון שעמד על האור דופנותיו חמין ומחזיק חומו זמן מרובה א"כ נראה דהכל תלוי בדפנות א"כ דבר גוש נמי כיון דמיקרי יבש לא שייך בו דפנות וכ"כ באו"ה כלל ל"ז ד"ז דבדבר יבש ליכא דפנות המקררות ומבשל לעולם כל זמן שהיד סולדת בו ע"ש וכן משמע לכאורה בסוף ש"ד בדיני זבוב ובאו"ה כלל נ"ז ד"ג בשם המרדכי במה שכתבו שם דאם עירה תבשיל עם זבוב לקערה ונפל שם הזבוב תחלה דנאסר הקערה כדי קליפה כדן חם לתוך צונן דאין שייך לזבוב היוצא מן הרוחה להיות ככלי שני עכ"ל וכמו שפירש מהרש"ל שם אף על פי שמצאתי כתיבת יד הרב בגליון האו"ה כלל כ"ז שכתב וז"ל נ"ל דמטעם עירוי קאמר מאחר דהזבוב נתערב עם התבשיל מקרי עדיין כלי ראשון כשאר עירוי האוסר כדי קליפה אבל בלא זו אין לחלק בין זבוב לשאר עירוי עכ"ל הרב לטעמיה כאן בהג"ה ולעיל סי' צ"ד ס"ד אזיל לטעמיה וכן כתב בת"ח סוף כלל ס"א שהמנהג פשוט כשאוכלים בשר שהוא בקערה עם סכין חולבת דאין אוסרים כו' אבל פטא דלישנא דש"ד ופוסקים הנ"ל משמעין כמהרש"ל וכן משמע לכאורה מדברי הבי"ר ס"ק ק"ז וכמו שכתב הפרישה לשם בהדיא ע"ש (ועמ"ש בר"ס ק"ז ודוק) והרב בד"מ כתב דבסי' ק"ז נמי מטעם עירוי אתינן עלה ודחה דברי מהרש"ל באין ראיות מוכרחות וצ"ע מיהו ודאי באורז ודוחן אם הוא צלול ונשפך כעין רוטב נראה דיש לסמוך אדברי הרב וכן משמע באו"ה שם דדוקא בדבר יבש לא שייך כלי שני ואולי גם מהרש"ל לא קאמר אלא באורז ודוחן שאינם צלולים וכן משמע מדבריו שם ע"ש והב"ח כתב ג"כ בזה סברות מלבו ואינן מוכרחות והנלפע"ד כתבת:

40) כרתי סימן קה ס"ק ט

ט) דכלי שני אינו אוסר. ומהרש"ל (באיסור והיתר שלו סי' נ"א ובפג"ה סי' מ"ד ופרק כל הבשר סי' ע"א) מחמיר בדבר גוש דהוי ככלי ראשון, ועיין פלתי (ס"ק ו') כי דעת התוספות (זבחים צ"ה ע"ב ד"ה עירה, שבת מ"ב ע"ב ד"ה אבל) דלא כוותיה, ואין לנו אלא דברי רמ"א דלא מחלק:

41) משנה ברורה סימן שיח

(ק"ח) כנגד המדורה - לאו דוקא [קלט] דה"ה במעביר את השפוד שתחוב עליו הצלי מהאש כ"ז שהוא רותח שהיס"ב אסור לטוח עליו [קמ] ואפילו אם הניח אח"כ על הקערה שהוא כ"ש ג"כ אסור דהא כמה פוסקים סוברים דדבר גוש כ"ז שהיס"ב אפילו בכ"ש מבשל [קמא] ומ"מ בדיעבד אין לאסור כשהוא מונח בכלי שני [קמב] דסמכין על הפוסקים דכלי שני אינו מבשל בכל גווני

מצקת

42) ט"ז על שולחן ערוך יורה דעה הלכות בשר בחלב סימן צב סעיף ט

כתוב במהר"ל הלכות פסח וז"ל והמגעיל על ידי עירוי ששופך הרוחחין על הכלי להגעילו יזהר שישפוך המים הרוחחין דוקא מן הכלי שבשלו בו והוא הנקרא כלי ראשון ואל ישאוב מן הכלי שבו הרוחחין בכלי אחר ולעדות ממנו להגעיל משום דכלי ששואב עמו הוא כלי שני ונתבטל בו בישול הרוחחין טרם שמגעילן אכן אם שוהה את הכלי ששואב עמו תוך הכלי שמבשלין בו הרוחחין ובעוד הוא שם מעלין המים רתיחות שפיר מתקרי גם הוא כלי ראשון עכ"ל. מדברים אלו משמע שאם שואב מכלי ראשון והוציא רותחים מקרי אח"כ כלי שני ויש בו דין כ"ש ותמהתי מאד על זה דהא בעודו בכלי ראשון הכלי הזה שתחוב בו גם הוא כלי ראשון דהא מגעילין בכלי ראשון כלים ומפליט מהם הבלוע וכן ק"ל בתוחב כף איסור לקדירה דאוסר תכף אפילו אם מוציאו תכף ממנו והיאך נאמר כאן שכשמוציא הכלי ששואב מכלי ראשון נעשה כלי שני כיון שבא עליו שם כל ראשון מי נותן לו אח"כ שם אחר והלא כלי ראשון שמו עליו אף אם נעקר מאש ה"ה נמי זה שנעקר מהרוחחין שתוך כלי ראשון. ותו דאם שהה שם קצת מודה מהר"ל דנשאר עליו שם כלי ראשון ואם כן מאן מפיס כמה תהא השהייה....

.... ותו דהתוספות כתבו התם דעיקר החילוק שבין כלי א' לכלי שני הוא דכלי שני מתקרר מחמת שאין דופנותיה חמין ע"כ הולך ומתקרר וזה ודאי דופנותיה רותחין שהרי הוחמו ברוחחין דכלי ראשון אלא דבר פשוט דה"ק רבי טול מן המים

באיזה דבר ותנהו לכלי שני דהיינו שיערה אותו לכלי שני ככל כלי שני שבתלמוד ט"ז (יר"ד צ"ב) מהרי"ל נתן כף לתוך כ"ר עד שהעלה רתיחות-דינו ככ"ר

43 משנה ברורה סימן שיח

(פז) בכלי שני - כ"ש מיקרי כשעירו מן כלי ראשון שהרתיחו החמין בתוכו לתוך כלי זה ומותר אפי' אם היד סולדת בו אבל אם שואב בכלי ריקן מתוך כלי ראשון ו"א דדינו ככלי ראשון ובפרט אם משהה הכלי ריקן בתוכו עד שמעלה רתיחה ודאי מקרי כ"ר [אחרונים]:

44 משנה ברורה סימן שיח

(מה) ונהגו לזוהר וכו' - פי' שאין נותנים לחם במרק של הטשאלני"ט בקערה שהיא כלי שני וכ"ש שיזהר שלא לערות עליהם מכלי ראשון [סט] ואותם שחותכים הבצלים ונותנין לתוך המרק בקערה לא ישימו רק אחר שלא תהיה היד סולדת בהמרק דבלחם יש קולא מחמת שנאפה כבר ואפ"ה נזהרים כ"ש בבצלים שצריך לזוהר כי אין אנו בקיאים במידי דמקרי רכיך וכנ"ל וכ"ש לפי מה שנוהגין ליתן הבצלים לתוך התבשיל שהוא דבר גוש בודאי יש לזוהר בזה [ע] דיש פוסקים שסוברים דדבר גוש שמונח בכלי שני דינו ככ"ר. ואפילו אם ימתין עד שיהיה המרק שבקערה אין היד סולדת בו מ"מ יזהר שלא ישפוך אח"כ על שיורי בצלים שנשאר בקערה מן המרק שבקערה אם היד סולדת בהן דעירו מבשל כדי קליפה כדקי"ל בסעיף י' ויש בזה חשש דאורייתא. וכן מה שנוהגין איזה אנשים כשעושין חמין מרגלי בהמה לחתוך חתיכת פת בכלי ולערות עליהם המרק של הרגלים מכ"ר [עא] לא יפה הם עושין דאפילו אם לא יתן הפת בתחלה עד שיערה המרק תחלה בכלי כדי שיעשה כ"ש הלא כתב רמ"א דיש לזוהר בזה אלא אם רוצה ליתן פת ימתין עד שלא יהיה היד סולדת במרק או שלכל הפחות ישאב בכף מן הקדרה כדי שתהיה הקערה כלי שלישי וכ"ש אם רוצה ליתן בצלים ושומים לתוך החמין האלו בודאי יזהר מאד לעשות כן דאם יערה עליהם מכלי ראשון שהיד סולדת בהן יש בזה חשש אב מלאכה וכנ"ל:

מ"ב בבישול אחר אפי' היקל שכף הוא כ"ש (התם מיירי ששפך לקדרה וא"כ על כלי זה הוא ספק כלי שני או שלישי ספק דרבנן, ועוד דהתם מיירי בבישול אחר אפי' שני חומרות)

45 חזון איש אורח חיים, מועד הלכות פסח - סימן קכב אות ג ד"ה סדר כלי הסעודה

ואם שואבין מתוך הקדירה בשעה שהיא על האש, כף עצמה נעשית כלי ראשון, והצלוחית נאסרת כדי קליפה, [עי' ט"ז ס"ס צ"ב ובנה"כ שם] ואם שואבין מן הקדירה לאחר שהעבירה מעל האש, נראה מדברי הראשונים שהביא הט"ז שם שמה שבכף הוי דין כלי שני, ובדין כלי שני כבר הכריע מרן יר"ד סי' ק"ה ס"ב להתיר דיעבד, וכש"כ אם מערין מקדירה לקערה ושואבין מקערה להצלוחית, דהו"ל עירו מכלי שלישי.

נולד

46 תלמוד בבלי מסכת שבת דף נא עמוד ב

ואין מרזקין לא את השלג ולא את הברד בשבת בשביל שיזובו מימיו. אבל נותן הוא לתוך הכוס או לתוך הקערה ואינו חושש.

47 הר"ן על הר"ף מסכת שבת דף כג עמוד ב

ואין מרסקין וכו'. משברין לחתיכות קטנות:

48 את הברד. גל"ץ בלע"ז ופירש רש"י ז"ל דהיינו טעמא משום דדמי למלאכה שבורא המים האלו:

49 אבל נותן הוא לתוך הכוס. של יין בימות החמה כדי לצננו ואף על פי שנמוח מאליו ובתוס' משמע דאפילו לרסק בידים לתוך הכוס שרי דקתני אבל [מרסק] הוא לתוך הקערה ומשמע (דף כד עמוד א)

דמשום סרך מלאכה נגעו בה אי נמי גזירה שמא יסחוט פירות העומדין למשקין לפי שהברד והשלג למימיהון הן עומדין וכן נראה מדברי הרמב"ם ז"ל בפ' כ"א מהל' שבת ודוקא היכא דעביד בידים הא אילו הניחן בחמה ונפשרו ואפי' כנגד המדורה מותרין הן דלאו נולד הוא ולא דמי למשקין שזבו משום דהני בעודן קרושין נמי תורת משקין עליהן לכל דבר אבל בספר התרומה כתוב דאסורין משום נולד [ומוקצה] ואסור ליתן קדרה שקרש שמנוניתה כנגד המדורה משום דמעיקרא עב וקפוי ועכשיו נמחה ונעשה צלול ולפי טעמו אף בחמה אסור השומן דנולד הוא

50 שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שיח

סעיף טז

מותר ליתן (ק) אינפאנדה (קא) כנגד האש מ <כ> במקום שהיד סולדת (קב) <כא> ואף על פי שהשומן שבה שנקרש חוזר ונימוח.

הגה: (קג) מ"א וכ"ט קדירה שיש בה רוטב שנקרש. שכשהשומן נימוח אינו צפין. (קד) דשרי. (רזי ירוחס ח"ג) (קה) מז [לט] ויש מחמירין (ר"ן פרק ז"ט). ונהגו (קו) להחמיר, מיהו (קז) במקום לורך יש לסמוך אסברא ראשונה.

(51) משנה ברורה סימן ס"ק קז
(קז) במקום צורך יש לסמוך - היינו דאז אפי' לכתחלה מותר [קלה] ובדיעבד בכל גווני אין לאסור:

(52) שו"ת ציצע אליעזר חלק א סימן כ פרק י

ואין הנידון דומה לראיה, דהרמב"ן שם כותב דבריו עפ"י הנחתו וביאורו שם דאף בריסוק שלג וברד בידיים אין משום נולד כלל משום דבעודן קרושין נמי תורת משקין עליהן לכל דבר, וכל עיקר האיסור של הריסוק הוא רק משום סרך מלאכה, ולכן מתיר בחמה או כנגד המדורה מטעם דממילא אתו, אבל אילו היה טעם האיסור משום נולד אזי לא היה נפ"מ בין בידיים למאליו. ולכן הבעל התרומות [שמביא שם הרמב"ן] שסובר שטעם האיסור משום נולד, אוסר גם ליתן כנגד המדורה אף על פי שנימוח מאליו, משום דמעיקרא עב וקפוי ועכשיו נמחה ונעשה צלול והו"ל נולד. והרמב"ן בעצמו מוסיף שם שלפי טעמו של בעל התרומה אף בחמה אסור השומן דנולד הוא, ע"ש, וכן מבאר נמי בהדיא הרשב"א עיין שם.

(53) ספר כתב עת

וכתב ד"יש מחמירין, ונהגו להחמיר, מיהו במקום הצורך יש לסמוך על סברא ראשונה". ולהבנת הפוסקים היינו ספר התרומה כפי שנתבאר בר"ן, וכמו שכתב המג"א ס"ק מ"ב בטעם האיסור, ד"הוה נולד דדמי למשקין שזכו". ופשטות כוונתו כנ"ל שאין זה נולד דמוקצה, אלא כאיסור משקין שזכו משום סחיטה, וכ"כ הפרמ"ג (משב"ז כ"א) ז"ל "...וי"א דדמי לפירות העומדין למשקין, ובתוך הכוס לא גזרו דממילא הוא (כוונתו להרשב"א והרמב"ם). ולהר"ן אף ממילא אסור דדמי ממש למשקין מפירות שאף יצאו מעצמן אסורים, ע"ש.

ובשו"ע הגר"ז (שי"ח סכ"ה) מצאנו שיטה זו מפורשת יותר, ז"ל "אינפנד"ה אסור להחם אותה... ואפילו בדיעבד אסור מה שנימוח בשבת כמו משקין שזכו בשבת מפירות העומדין למשקין, שאסורין משום גזירה שמא יסחוט הפירות כיון שהם עומדים לכך כמשכ"ש, ואף שומן זה כיון שדרכו להיות זב וצלול, לפיכך כשהוא קרוש הרי

והיאך יתבאר ספר התרומה שאסרו משום נולד.

אשר על כן (נ"ל דמשום הכי) הוכרחו האחרונים לפרש בהבנת הרמב"ן והר"ן לספר התרומה שלא נתכוון כלל לאסור משום מוקצה. ומה שכתב לאסור ריסוק השלג דהוה ליה נולד, היינו לאסור גם את מה שנולד משום איסור משקין שזכו מן הפירות⁽¹⁰⁾. ולפי זה אתי שפיר קושיית הרמב"ן ודחיית הר"ן שנחלקו אם להגדיר שומן שנימוח כפירות העומדין לאוכלין או כעומדין למשקין, שבזה תלוי אם שייך לאסור גם בו משום משקין שזכו או לא⁽¹¹⁾.

וברדך זו נראה שהלכו המגן אברהם והפרמ"ג וש"א. דהנה אף שהרמב"ן נחלק על ספר התרומה, וכמו כן לשיטת הרמב"ם והרשב"א אין לאסור חימום שומן שנימוח מאליו, וכן פסק המחבר (שי"ח סט"ז) להתיר נתינת אינפנד"א כנגד האש (משום ספיקא דרבנן לקולא, יעויין בב"י). הרי שהרמ"א הביא שיטת ספר התרומה

54) שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שכ סעיף ז

לסחוט כבשים (פי' פירות ומיני ירקות המונחים בחומץ ובמלח כדי שלא ירקבו) ושלקות, אם לגופם, שא"צ למים ואינו סוחטן אלא לתקנם לאכילה, אפי' סוחט לתוך קערה שאין בה אוכל, מותר. ואם צריך למימיהן, מותר לסחוט לתוך קדירה שיש בה אוכל, אבל אם אין בה אוכל, אסור (ל)ולר"ח, כל שהוא צריך למימיהן, חייב חטאת אפילו סחט לקדירה שיש בה (ולדבריו, הסוחט אשכול לקדירה נמי אסור) (טור).

55) משנה ברורה סימן שכ ס"ק ל

(ל) ולר"ח וכו' - הנה הר"ח בשני דברים פליג על דעה הראשונה (א) דס"ל דאם צריך למימיהן חייב אפי' בכבשים ושלקות (ב) דכל היכא שצריך למימיהן לעולם חייב אפילו כשסוחט לתוך האוכל ואף דכל הפוסקים פליגי ע"ז דס"ל דמשקה הבא לאוכל כאוכל דמי וכנ"ל בס"ד והלכה כדבריהם ולכך הזכיר המחבר דעתם בסתמא מ"מ הביא ג"כ דעת ר"ח להורות דטוב להחמיר כדבריו והמחמיר תבא עליו ברכה וכמ"ש בתשובת הרא"ש שהובא בב"י: